

ственных характеристик, что позволяют применять его на практике, но и наличие эталона для сравнения. Для теста присуща строгая регламентация процедуры тестирования, а оценки результатов независимы от личных суждений тех, кто их проверяет. Результаты тестирования обязательно статистически обрабатываются.

Формы тестовых заданий по украинскому языку как иностранному разные и проверяют специфические виды навыков и умений. Логично дополняя традиционные методы педагогического контроля, тестирование позволяет осуществить плавный переход от субъективных и во многом интуитивных оценок к объективно обоснованным методам оценки результатов обучения.

Ключевые слова: тест, клоуз-тест, валидность, надежность, коммуникативная компетенция, навыки, умения.

Degtyaryova T. O., Konyok O. P., Skvarcha O. M. Tests as the means of evaluating the quality of mastering the learning material at the lessons of Ukrainian as a foreign language

The article covers analysis of tests as the effective control means when teaching Ukrainian as a foreign language. Tests are the most famous and scientifically proven method of pedagogical metrics as they provide multiple equivalents of the students' levels of knowledge, skills and abilities. The most important and significant test characteristics are its validity and liability. A test foresees not only quality indicators which allow implementing it but also a standard for reference. A test presupposes strict testing procedure rules and the results estimations are deprived of personal judgement factor. Testing results are always statistically processed.

There is a big variety of tests types in Ukrainian as a foreign language and all of them check specific skills and abilities. Logically supplementing traditional methods of pedagogical control testing allows smooth transition from subjective and deeply intuitive judgements to the objective methods of performance assessment.

Key words: est, close-test, validity, liability, communicative competence, skills, abilities.

УДК 37.013:374:796(477)"1950"/1979"

Дембровська Г. М.

РЕАЛІЗАЦІЯ ОСВІТНЬО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ СПОРТИВНОГО ПРОФІЛЮ В УКРАЇНІ (50–70-ТІ РР. ХХ СТ.)

У статті визначено основні напрями, зміст і форми спортивної роботи в загальній системі позашкільної освіти в Україні в 50–70-х рр. ХХ століття; виокремлено особливості освітньо-педагогічної діяльності з реалізації завдань фізичного виховання в позашкільних навчальних закладах загального і профільного типу; розкрито та проаналізовано стан та особливості організації навчально-виховного процесу в позашкільних закладах спортивного профілю досліджуваного періоду. Доведено, що в Україні в 50–70-х рр. ХХ століття спортивна робота посідала чільне місце в загальній системі позашкільної освіти, мета роботи якої була спрямована на виконання завдань, визначених у партійних, державних постановках і рішеннях, та базувалася на принципах єдності, безперервності, цілеспрямованості, комплексного підходу до виховання дітей та молоді. Основна роль у діяльності позашкільних закладів спортивного профілю належала спортивним гурткам і секціям, дитячим спортивним школам.

Ключові слова: фізичне виховання, фізична культура і спорт, позашкільні заклади спортивного профілю, система, розвиток, історико-педагогічні дослідження.

Провідну роль у фізичному вихованні дітей та молоді, у підготовці майбутніх спортсменів відігравали спортивні школи, які мають свою історію, традиції, перспективи розвитку. Питання роботи цих позашкільних закладів перебували у полі зору вітчизняних дослідників, учителів-практиків, тренерів, широкої спортивної громадськості, мають ґрунтовне нормативне забезпечення, яке на кожному історичному етапі розвитку вітчизняної позашкільної освіти вдосконалювалося, наповнювалося новим змістом і було спрямоване на формування гармонійно розвинутої особистості.

Досліджуваний нами період свідчить, що основним завданням позашкільних навчальних закладів спортивного профілю була допомога школі у підготовці здорових, фізично розвинених дітей та громадського фізкультурного активу для проведення масової роботи з фізичної культури і спорту в школі й піонерській організації. За нормативними документами такі заклади створювалися, зазвичай, при районних і міських відділах народної освіти, а також при радах добровільних спортивних об'єднань і діяли на основі типового положення, затвердженого Центральною радою Союзу спортивних об'єднань і організацій СРСР [3, с. 95].

Головна мета діяльності позашкільних навчальних закладів спортивного профілю полягала у вихованні в дітей та молоді потреби у здоровому способі життя, волі та спритності, фізичної загартованості, розвитку організаційних та трудових навичок, які були необхідні для успішної життєдіяльності [4, с. 24–25].

Залежно від матеріальної спортивної бази і забезпеченості викладацькими (тренерськими) кадрами у позашкільних навчальних закладах спортивного спрямування проводилася робота за одним (плавання,

теніс тощо) або з декількох видів спорту. Керівництво такими закладами здійснював директор, при котрому працювала педагогічна (тренерська) рада з тренерів і батьківського комітету [6, с. 360–366].

Зарахування дітей та підлітків у позашкільні навчальні заклади спортивного профілю відбувалося за рекомендацією загальноосвітніх шкіл і на основі відбору фізично підготовлених (які мають відповідну підготовку) юних спортсменів шляхом проведення вступних екзаменів і за результатами змагань у відповідності до вимог методичного листа, затвердженого Постановою Бюро Центральної Ради Союзу спортивних товариств і організацій СРСР від 08 жовтня 1965 року «Про методичний лист по відборі учнів у дитячо-юнацькі спортивні школи» [8, с. 29–75].

Навчально-виховний процес у позашкільних навчальних закладах спортивного профілю спрямовувався, головним чином, на вирішення завдань загальної фізичної підготовки дітей та молоді, виховання здорового способу життя, створення умов для інтелектуального, духовного та фізичного розвитку підлітків у позанавчальний час. Також навчально-виховний процес у таких закладах сприяв соціалізації учнів. До такої роботи, співпраці з педагогічними колективами, до співпраці у вихованні й розвитку дітей і підлітків долучалася сім'я [12, с. 9–12].

Особливістю роботи цих закладів у досліджуваній період був тісний зв'язок і співпраця із загальноосвітніми школами, родинами учнів та громадськими організаціями. Ці інституції узгоджували свої завдання щодо всебічного юних спортсменів, які реалізовувалися в навчально-тренувальному процесі формами, методами, засобами і прийомами, характерними для цих закладів. Організації роботи у спортивній школі, що об'єднала найбільш захоплену спортом молодь, сприяло чітке нормативно-правове то організаційно-педагогічне забезпечення позашкільної спортивної роботи серед дітей і підлітків. Це зміцнило роль державних органів і установ управлінням дитячим спортом, дало можливість широкого обміну досвідом роботи і впровадження в практику найбільш ефективних форм роботи, сприяло поліпшенню навчально-тренувального процесу. Заняття у спортивних школах сприяли зростанню у молоді постійного інтересу до спорту і занять фізичною культурою, а також розвивали організаторські навички та здібності, що сприяло поширенню спортивного руху серед молоді старшого віку, позначилося на підвищенні рівня спортивного життя країни [2, с. 64–66].

Увага до розвитку позашкільних навчальних закладів спортивного профілю, з-поміж яких більшість належала спортивним школам, на державному рівні дала можливість на початку 50-х рр. ХХ століття шляхом затвердження Положення про юнацьку спортивну школу (далі – ЮСШ) Міністерства освіти УРСР від 22 серпня 1950 року, в якому встановлено організаційну структуру ЮСШ – вибудувати структурно-функціональну модель їх діяльності, зокрема структура була такою: заклади склалися з відділень за видами спорту, що вміщували класи (комплексні заклади), які поділялися на навчальні групи, комплектування яких здійснювалось з урахуванням рівня спортивної підготовленості, фізичного розвитку, віку та статі учнів. ЮСШ, згідно з цим Положенням, організовували заняття спортом з учнями загальноосвітніх шкіл, педучилищ та ін. [5, с. 1–8].

В Україні в досліджуваній період основна кількість позашкільних навчальних закладів спортивного профілю була організована Міністерством освіти УРСР при відділі народної освіти. Вони становили близько 78,5 % усіх таких закладів, які функціонували в СРСР до 1953 року, що дозволяло здійснити дуже тісну співпрацю між загальноосвітніми школами та позашкільними закладами спортивного профілю в справі підвищення рівня спортивної роботи серед молоді шкільного віку [2, с. 65].

У 60-ті рр. ХХ століття спортивні школи були складником і невід'ємною частиною системи фізичного виховання молоді шкільного віку в УРСР. Так, із 1 лютого 1966 року було введено в дію Положення про дитячо-юнацьку спортивну школу (далі – ДСШ). Міністерства освіти УРСР, згідно з яким ДСШ були позашкільними закладами, які здійснювали різнобічну організаційну, методичну та практичну допомогу загальноосвітнім школам у розвитку тих видів спорту, за якими ДСШ вела свою роботу. Відділення з видів спорту створювалися з урахуванням місцевих умов, наявності спортивної бази і кваліфікації тренерів-викладачів. Комплектування навчальних груп здійснювалось з урахуванням підготовленості, віку та статі учнів [7, с. 60–63; 6, с. 360–366].

Подальші завдання суттєвого поліпшення роботи спортивних шкіл та підвищення їх ролі в підготовці спортсменів, здатних успішно захищати честь країни на світових спортивних аренах, були прописані у Типовому положенні про ДЮСШ, затвердженому 10 лютого 1970 року Міністерством освіти СРСР за погодженням із міністерством фінансів СРСР. Також це типове положення визначало, що фінансування діяльності цих закладів має здійснюватися організацією, у безпосередньому відомстві якої перебував цей позашкільний заклад. Виділені кошти на утримання його витрачалися відповідно до затвердженого кошторису [9, с. 1–19]. Зазначимо, що ДЮСШ, які створювалися і підпорядковувалися міністерствам і відомствам, мали право юридичної особи. Державні установи для ДЮСШ затверджували відповідну спортивну символіку: форму, емблему, значок тощо. Ті ж ДЮСШ, що підпорядковувалися системі профспілок, також мали право юридичної особи за рішенням відповідної організації [9, с. 8–9].

Аналіз архівних документів, публікацій із питань функціонування спортивних шкіл засвідчив, що ці заклади в УРСР проводили роботу не з усіх видів спорту, а тільки з тих, які були цікавими і доступними. Безумовно, структура відділень змінювалася у відповідності до вирішення як організаційних питань їх функці-

онування, так і створення матеріально-спортивної бази, кадрового забезпечення, престижності та популярності окремих видів спорту [1, с. 7; 11, с. 13–14].

Слід зазначити, що кількість спортивних відділень визначалася нормативними положеннями. Так, на початку 50-х рр. ХХ століття за Положенням про ЮОСШ такі заклади були комплексними або спеціалізованими і кожна поділялася на три категорії:

- комплексні (І категорія – 400 і більше учнів, ІІ категорія – від 200 до 400 учнів, ІІІ категорія – від 50 до 200 учнів);
- спеціалізовані (І категорія – 200 і більше учнів, ІІ категорія – від 100 до 200 учнів, ІІІ категорія – від 50 до 100 учнів) [5, с. 2–3].

Відповідно Положення про ДСШ, прийнятого в 1966 році, комплексним спортивним школам дозволялося мати від 2-х до 5-ти відділень, за умови, що кожне з них комплектується у складі не менше 8-ми навчальних груп учнів суміжної статі й 4 навчальних груп учнів однієї статі. Спеціалізовані групи проводили роботу за одним видом спорту. Відділення відкривались, урахувавши місцеві умови та можливості за наявності власної або орендної спортивної бази і наявності кваліфікованих тренерських кадрів. Також у цьому положенні зазначається, що ДСШ комплектується з-поміж учнів восьмирічних, середніх шкіл і шкіл-інтернатів, шкіл сільської молоді та такої, що працює, Міністерства освіти УРСР не старше 18-річного віку, які виконали навчальні нормативи для окремого виду спорту відповідно до вимог методичного листа, затвердженого Постановою Бюро Центральної Ради Союзу спортивних товариств і організацій СРСР від 08 жовтня 1965 року «Про методичний лист по відборі учнів у дитячо-юнацькі спортивні школи». Вік вступників у ДСШ повинен відповідати вимогам, установленим у залежності від специфіки видів спорту [6, с. 364–366].

Відповідно до Положення про ДЮОСШ, прийнятого у 1970 році, ці заклади були також комплексними і спеціалізованими. Кількість відділень із видів спорту і кількість навчальних груп на кожному відділенні встановлювалась організацією, рішенням якої створювалась школа, за погодженням з відповідним комітетом з фізичної культури і спорту. Наповнюваність навчальних груп і режим навчально-тренувальної роботи встановлювався цим Положенням про ДЮОСШ [10, с. 10–18].

Мета, завдання, зміст, форми, методи та засоби організації навчально-тренувального процесу в спортивних школах визначалися нормативними програмами і планами затвердженими відповідними уповноваженими державними органами (Міністерством освіти, Комітетом з фізичної культури і спорту при Раді Міністрів УРСР та ін.) [1, с. 4].

Також зазначаємо, що дирекція спортивних шкіл за згодою з педагогічною радою могла вносити часткові зміни та доповнення у зміст цих програм, зберігаючи провідні ідеї.

Зауважимо, що велика увага в роботі дитячих спортивних шкіл приділялася обліку та контролю проведеної роботи, який був необхідним для отримання вихідних даних під час складання планів підготовки спортсменів, для контролю за перебігом та ефективністю навчально-тренувальних занять і підбиття підсумків роботи за періодами і в цілому за рік. Так, наприклад, відповідно до наказу Голови Комітету з фізичної культури та спорту при Раді Міністрів СРСР «Про єдину навчальну документацію для спортивних шкіл» від 18 березня 1970 року №140, були затверджені та введені в дію з 1 вересня 1970 року єдині форми навчальної документації для спортивних шкіл із метою упорядкування організації планування та обліку роботи спортивних шкіл [9, с. 25–80].

Документація будувалась на основі програм для ДЮОСШ за видами спорту. Відповідно до Положення про ДЮОСШ, прийнятого на початку 1970 року, ДЮОСШ повинні були мати таку документацію:

- річний план навчально-тренувальної, спортивної, виховної роботи;
- навчальні плани та програми для ДЮОСШ за видами спорту;
- перспективний план підготовки спортсменів;
- графік проходження навчального матеріалу на відділеннях;
- розподіл навчальних груп між тренерами-викладачами;
- журнали: обліку учбової роботи, обліку вхідної та вихідної документації; книги: наказів, рекордів школи, обліку розрядників тощо; щоденники, протоколи змагань і таблиці роботи тренерів-викладачів;
- списки учнів школи, заяви, особисті й лікарсько-контрольні карти;
- особисті листки з обліку тих, хто працює [9, с. 26].

Педагогічний контроль за перебігом підготовки спортсменів здійснювався за такими напрямками, як фіксація фактичного виконання індивідуального плану, щоденне визначення стану спортсмена, вимірювання різних фізичних якостей, підібраних стосовно особливостей обраного виду спорту.

Робота спортивних шкіл здійснювалась за статутами, які вибудовувалися за шкільним статутом – законодавчим актом, який визначав (установлював) мету, завдання і структуру певного типу навчального закладу, навчально-виховну і адміністративно-господарську діяльність.

Отже, робота дитячих спортивних шкіл була спрямована на забезпечення фізичного виховання учнів, залучення їх до фізкультурно-масової роботи, занять спортом. Вибудовувалася відповідно до нормативно-правового забезпечення функціонування цих закладів, мала чітку структуру, спортивну профілізацію, відповідні завдання, форми, методи роботи, кадрове забезпечення, фінансування тощо.

Використана література:

1. Ахумян С. Родители и общественность – главные помощники школы. *Семья и школа*. 1977. № 9. С. 4–5.
2. Берека В. Є. Проблема підготовки та забезпечення педагогічними кадрами позашкільних закладів України в умовах реформування освіти (60-і та 70-і роки). *Рідна школа*. 2000. № 3. С. 63–66.
3. Водзінський Д. І., Литвинов І. О., Жулкевська Г. В. Позашкільні заклади – методичні центри виховної роботи. *Радянська школа*. 1969. № 12. С. 95–96.
4. Воспитательная работа в детской спортивной школе / И. Н. Решетень и др. ; под ред. В. В. Белорусовой. Москва : Просвещение, 1964. 68 с.
5. Документи, приказы, положения, планы о работе детской спортивной школы. Державний архів Херсонської області. Ф. Р-2239. Оп. 1. Спр. 368. 25 арк.
6. Постановление Президиума Центрального совета союза спортивных обществ и организаций СССР и положения о проведении республиканских соревнований. *Державний архів Херсонської області*. Ф. Р-3876. Оп. 1. Спр. 253. 462 арк.
7. Постановления Президиума Центрального и Украинского Совета Союза спортивных обществ и организаций. *Державний архів Херсонської області*. Ф. Р-3876. Оп. 1. Спр. 188. 163 арк.
8. Постановления Президиума Центрального и Украинского Совета Союза спортивных обществ и организаций. *Державний архів Херсонської області*. Ф. Р-3876. Оп. 1. Спр. 189. 127 арк.
9. Приказы и Постановления комитета по физической культуре и спорту при Совете Министров СССР и УССР. *Державний архів Херсонської області*. Ф. Р-2004. Оп. 1. Спр. 61. 175 арк.
10. Приказы комитета по делам физкультуры и спорта при Совете Министров СССР. *Державний архів Херсонської області*. Ф. Р-2004. Оп. 1. Спр. 80. 295 арк.
11. Статотчеты о работе детских внешкольных учреждений за 1968 год (ф № 1 – ПУ, 13-14 арк.). *Державний архів Херсонської області*. Ф. Р-2239. Оп. 4. Спр. 394. 44 арк.
12. Сущенко Т. І. Управління позашкільним педагогічним процесом. Запоріжжя, 1994. 80 с.

References:

1. Ahumjan S. (1977) Roditeli i obshhestvennost – glavnye pomoshhniki shkoly [Parents and the public – main school assistants]. *Semja i shkola*. № 9. S. 4–5.
2. Bereka V. E. (2000) Problema pidgotovki ta zabezpechennja pedagogichnimi kadrami pozashkilnih zakladiv Ukraïni v umovah reformuvannja osviti (60-i ta 70-i roki) [The problem of training and providing teaching staff of out-of-school institutions of Ukraine in the context of educational reform (60-th and 70-th years)]. *Ridna shkola*. № 3. S. 63–66.
3. Vodzinskij D. I., Litvinov I. O., Zhulkevskaja G. V. (1969) Pozashkilni zakladi – metodichni centri vihovnoï roboti [Out-of-school establishments – methodological centers of educational work]. *Radjanska shkola*. № 12. S. 95–96. [in Ukrainian].
4. Vospitatelnaja rabota v detskoj sportivnoj shkole [Educational work in the children's sports school] / I. N. Reshetyen i dr. ; za red. V. V. Belorusovoj. Moskva : Prosveshhenie, 1964. 68 s.
5. Dokumenty, prikazy, polozhenija, plany o rabote detskoj sportivnoj shkoly [Documents, orders, regulations, plans for the work of children's sports school] // Derzhavnij arhiv Hersonskoï oblasti. F. R-2239. Op. 1. Spr. 368. 25 ark.
6. Postanovlenie Prezidiuma Centralnogo soveta sojuza sportivnyh obshhestv i organizacij SSSR i polozhenija o provedenii respublikanskih sorevnovanij [Resolution of the Presidium of the Central Council of the Union of Sports Societies and Organizations of the USSR and the provisions for holding republican competitions] // Derzhavnij arhiv Hersonskoï oblasti. F. R-3876. Op. 1. Spr. 253. 462 ark.
7. Postanovlenija Prezidiuma Centralnogo i Ukrainського Soveta Sojuza sportivnyh obshhestv i organizacij [Decisions of the Presidium of the Central and Ukrainian Council of the Union of sports societies and organizations] // Derzhavnij arhiv Hersonskoï oblasti. F. R-3876. Op. 1. Spr. 188. 163 ark.
8. Postanovlenija Prezidiuma Centralnogo i Ukrainського Soveta Sojuza sportivnyh obshhestv i organizacij [Decisions of the Presidium of the Central and Ukrainian Council of the Union of sports societies and organizations] // Derzhavnij arhiv Hersonskoï oblasti. F. R-3876. Op. 1. Spr. 189. 127 ark.
9. Prikazy i Postanovlenija komiteta po fizicheskoj kulture i sportu pri Sovete Ministrov SSSR i USSR [Orders and Resolutions of the Committee on Physical Culture and Sport at the Council of Ministers of the USSR and the Ukrainian SSR] // Derzhavnij arhiv Hersonskoï oblasti. F. R-2004. Op. 1. Spr. 61. 175 ark.
10. Prikazy komiteta po delam fizkultury i sporta pri Sovete Ministrov SSSR [Orders of the Committee on Physical Education and Sports at the Council of Ministers of the USSR] // Derzhavnij arhiv Hersonskoï oblasti. F. R-2004. Op. 1, Spr. 80. 295 ark.
11. Statotcheti o rabote detskih vneshkolnyh uchrezhdenij za 1968 god (f № 1 – PU, 13-14 ark.) [Statistical reports on the work of out-of-school institutions for the year 1968 (f № 1 - PU, 13-14 ark.)] // Derzhavnij arhiv Hersonskoï oblasti. F. R-2239. Op. 4. Spr. 394. 44 ark.
12. Sushhenko T. I. (1994) Upravlinnja pozashkilnim pedagogichnim procesom [Management of out-of-school educational process]. Zaporizhzhja. 80 s.

Дембровская А. Н. Реализация образовательно-педагогической деятельности во внешкольных учебных заведениях спортивного профиля в Украине (50–70-е гг. XX в.)

В статье определены основные направления, содержание и формы спортивной работы в общей системе внешкольного образования в Украине в 50–70-х гг. XX века; выделены особенности образовательно-педагогической деятельности по реализации задач физического воспитания во внешкольных учебных заведениях общего и профильного типа; раскрыто и проанализировано состояние и особенности организации учебно-воспитательного процесса во внешкольных учреждениях спортивного профиля исследуемого периода. Доказано, что в Украине в 50-70-х гг. XX века спортивная работа занимала главное место в общей системе внешкольного образования, цель работы которой была направлена на выполнение задач, определенных в партийных, государственных постановлениях и решениях, и базировалась на принципах единства, непрерывности, целеустремленности, комплексного подхода к воспитанию детей и молодежи. Основная роль в деятельности внешкольных учреждений спортивного профиля принадлежала спортивным кружкам и секциям, детским спортивным школам.

Ключевые слова: физическое воспитание, физическая культура и спорт, внешкольные заведения спортивного профиля, система, развитие, историко-педагогические исследования.

Dembrowska G. M. The achieving of educational and pedagogical activities in the of out-of-school sports activity facilities in Ukraine (50–70 years of the XX century)

The main areas of content and form of sport in the general system of out-of-school education in Ukraine in the 50–70 years of the XX century are defined; the features of educational and pedagogical activities for achieving the objectives of physical education in out-of-school educational institutions of general and profile type are singled; the status and characteristics of the educational process in out-of-school institutions of sporting profile is revealed and analyzed in the study period. It is proved that in Ukraine in 50–70 of the XX century sports activities occupied an important place in the overall out-of-school educational system, the purpose of which was focused on the tasks set out in government regulations and decisions and based on the principles of unity, continuity, commitment, integrated approach to the education of children and youth. The main role in the activity of out-of-school sports facilities belonged to sports clubs and sections for children's sports schools.

Key words: physical education, physical culture and sports, out-of-school institutions of sporting profile, system, development, historical and pedagogical researches.

УДК 378.096

Дем'яненко Н. М., Чаграк Н. І.

**ОСВІТНЯ ПРОГРАМА ІНСТИТУТУ ОСВІТИ ЛЮДЕЙ ТРЕТЬОГО ВІКУ
(АВТОРСЬКИЙ ПРОЕКТ)**

Глобальною проблемою XXI ст. є стрімке старіння населення, що формує в суспільстві виклики політичного, соціального, економічного та культурного характеру. В Україні, в умовах швидких темпів демографічного старіння населення, постають питання соціального забезпечення зростаючого сегмента людей похилого (третього) віку, зниження навантаження на економічну сферу країни, інтеграції осіб третього віку в суспільне життя, збереження людського потенціалу, що часто сприяє поширенню проявів ейджизму, соціальної ізоляції представників цієї вікової групи та геронтофобії. Крім того, оскільки люди третього віку становлять значну частину населення країни, то від їхньої освіченості та орієнтування у суспільно-політичних, соціально-економічних і культурних явищах залежить траєкторія та швидкість державотворчих процесів. За цих обставин виникає потреба переосмислення ролі людей третього віку, усвідомлення їхнього потенціалу та створення можливостей для подальшого особистісного і професійного розвитку. Теоретичні й емпіричні дослідження у сфері геронтологічного знання (соціальна, педагогічна геронтологія, геронтопсихологія та ін.), а також практичний досвід розвинених країн світу доводять, що освіта в третьому віці – ефективний адаптаційний та інтеграційний механізм, спосіб подальшого розвитку і самореалізації особистості, а також шлях до реалізації концепції активного і позитивного дозвілліття. Такі перспективи спонукають до розширення функцій університету, оскільки освіта перестає бути прерогативою молоді. Для закладів вищої освіти відкриваються нові можливості щодо залучення осіб третього віку в академічне середовище і, відповідно, постає питання створення освітніх програм (як загальнокультурного, так і професійного спрямування) для цієї вікової групи. Головна ж соціальна функція освітньої програми – підвищення соціальних, освітніх та культурних показників людей третього віку і, відповідно, суспільства в цілому.

Ключові слова: освіта впродовж життя, освітня програма, третій вік, Інститут освіти людей третього віку, активне дозвілліття, зміст освіти, геронтологія, педагогічна геронтологія.

Демографічне старіння населення створює нові виклики для соціальної, економічної, культурної та інших сфер життя, розширює відповідальність за суспільний добробут. Водночас така ситуація спонукає до переосмислення ролі людей похилого / третього віку*, усвідомлення їхнього потенціалу та створення можливостей для подальшого особистісного і професійного розвитку. У цьому контексті значний інтерес викликає досвід Сполучених Штатів Америки, де: 1) освіта людей третього віку представлена вагомими досягненнями та мережею розвинених інституцій зі сформованими суспільними традиціями; 2) освітня геронтологія ґрунтується на високоякісних результатах теоретичних та емпіричних досліджень, дієвість яких доведена світовим визнанням і практичною реалізацією.

Представлений зразок освітньої програми є інтегрованим проектом Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника і Міжнародного Університету Флориди (США). Програма створена для Інституту освіти людей третього віку як моделі неформальної освіти, враховує американський соціальний, науковий і педагогічний досвід (M. Ardel, P. B. Baltes, E. Gonzales, R. J. Havighurst, P. Laslett, R. Manheimer, S. B. Merriam, K. Paggi, D. A. Peterson, J. W. Rowe, T. Schuller, D. Snowdon, C. Ventura-Merkel, B. J. Willcox, A. Withnall) [2–4; 6–9; 11; 12; 14–16; 18–20], адаптована до організації і провадження освітньої діяльності у закладах вищої освіти України.

Теоретичні основи виникнення “третього віку” як порівняно нової і безпрецедентної структурної умови постіндустріального суспільства є результатом історичного збігу трьох груп факторів: демографічного (збільшення середньої тривалості життя, що відповідним чином вплинуло на загальну структуру населення);